

מה מברכים על טורטייה?

הקדמה:

בחסדי ה', בדורנו ישנו שפע של מאכלים מיוחדים ומגוונים, וכן שיטות הכנה שונות ויחודיות. בעקבות כך מתעוררת השאלה כיצד יש לברך על כל מאכל חדש בתחילה ובסוף. ברכות הנהנין מחברות את כל מעשינו לבורא עולם. התחדשות המאכלים ובירורי ההלכות שבעקבותיהן, מרגילים אותנו לחשוב מחשבת קדושה קודם אכילתנו, ובכך להעלות את שולחנו למדרגת מזבח.

שאלה: פעמים רבות מוגשת טורטייה ממולאת בבשר או בטונה בארוחת הצהריים, ומתעוררת השאלה מה יש לברך עליה בתחילה ובסוף?

א. מבוא

סוגים שונים של טורטיות מצויות בשוק, שונות זו מזו בדרך הכנתן ובחומרים מהם הן עשויות. על כן יש לבחון את הברכה עליהן על פי הקריטריונים הבאים:

א. האם הטורטייה נעשתה מקמח תירס, או מקמח חיטה?

ב. האם עירבו בעיסת הטורטייה כמות גדולה של שמן או מרגרינה?

ג. האם הטורטייה נפרכת (-'קריספית'), או לא?

ד. האם הטורטייה אפויה או מטוגנת?

ה. האם הבליילה שממנה הכינו את הטורטייה רכה ונוזלית, או שבליילתה עבה כבצק רגיל?

להלן נדון בקצרה במשמעות ההלכתית של נתונים אלו לעניין הברכה על הטורטייה.

ב. סוגים שונים של הכנה וחומרים

א. טורטייה שהוכנה מקמח תירס, ברכתה 'שהכל', כפי שפסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים סימן רח סעיף ח:

על פת דוחן... או של שאר מיני קטניות, מברך 'שהכל' ואחריו 'בורא נפשות'.

כיום, רוב הטורטיות הנמכרות בארץ אינן עשויות מקמח תירס, אלא **מקמח חיטה**, וממילא יש לדון האם לברך עליהם 'המוציא' או 'מזונות'.

ב-ג. מבואר בגמרא שעל '**פת הבאה בכיסנין**' אין מברכים 'המוציא' וברכת המזון כפת גמורה (אלא 'בורא מיני מזונות' ועל המחיה, כל זמן שלא אכל כשיעור קביעות סעודה):

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מב עמוד א:

רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה (היה עוסק בנישואי בנו) בי (עם בתו של) רב יהודה בר חביבא, אייתו לקמייהו (הביאו לפנייהם) פת הבאה בכסנין... שמעיניה דקא מברכי (שמע אותם מברכים) 'המוציא'. אמר להו: מאי ציצי דקא שמענא (מהם מילות 'המוציא', 'המוציא! שאני שומע)? דילמא (וכי) 'המוציא לחם מן הארץ' קא מברכיתו (אתם מברכים)? - אמרי ליה: אין (כן); דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה: פת הבאה בכסנין מברכין עליה 'המוציא', ואמר שמואל: הלכה כרבי מונא. אמר להו: אין הלכה כרבי מונא אתמר (נאמר).

בראשונים מובאים שלושה הסברים, מהי 'פת הבאה בכיסנין':

ספר הערוך ערך 'כסן':

פירש רב האי גאון: הם כעכי, והיא פת בין מתובלת ובין שאינה מתובלת **שעושין אותה כעכין וכוססין אותה** (כבייגלה וקרקרים)... ומנהג בני אדם שאוכלין ממנו קמעא (קצת)...

ורבינו חננאל, פירוש: זו הפת **עשויה כמין כיסין מלאים סוכר ושקדים ואגוזין וכיוצא בהן**, שעושין אותו כמין כעכין ולועסין אותו בבתי משתאות (כאוזני המן למשל).

❖ **מדוע מאפים אלו נקראים 'פת הבאה בכיסנין', לפי שני פירושים אלו?**

❖ **חוה דעתך, לאור פירושו של רבינו חננאל, האם טורטייה נחשבת 'פת הבאה בכיסנין'?**

פירוש שלישי כתב הרמב"ם:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ג הלכה ט:

עיסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב, או שעירב בה מיני תבלין ואפאה (כעוגת טורט לדוגמא), והיא הנקראת 'פת הבאה בכסנין' - אף על פי שהוא פת, מברך עליה 'בורא מיני מזונות', ואם קבע סעודתו עליה, מברך 'המוציא'.

שלושת הפירושים נפסקו להלכה בשולחן ערוך (אורח חיים סימן קסח סעיף ז).

לרוב, טורטייה אינה נכססת, וכן הבצק שלה לא נילוש בכמות גדולה של שמן או מרגרינה - ממילא, נראה שאינה בכלל 'פת הבאה בכיסנין'. ואף שלרוב הטורטייה ממולאת, אינה בכלל פת הבאה בכיסנין משני טעמים:

א. המילוי נעשה אחרי האפיה (פסקי תשובות סימן קסח אות ט).

עליהם 'בורא מיני מזונות' וברכה אחת מעין שלוש (-'על המחיה').

לרוב, טורטייה עשויה מבלילה עבה, אותה הופכים לכדורים קטנים, ועל ידי מכשיר מיוחד מרדדים אותם לעיגולים שטוחים ודקים. לאור כל זאת, נראה שיש על הטורטיות המצויות 'המוציא' וברכת המזון, וכן פסקו רבים מפוסקי דורנו.

מאידך, כמה מפוסקי דורנו, סוברים שיש לברך על טורטייה 'מזונות' ולאחריה 'על המחיה', משני טעמים מרכזיים:

א. אף שעיסת הטורטייה עבה, כיוון שמרדדים אותה ועושים אותה דקה ביותר, נידונת כבלילה רכה (שברכתה 'מזונות', כנ"ל).

ב. המאפיין המרכזי של פת הבאה בכסנין הוא שאינה נאכלת בדרך קבע. משום כך, אף שהטורטייה אינה מתאימה להגדרות שכתבו הראשונים ל'פת הבאה בכיסנין' (כנ"ל), כיוון שאין דרך לקבוע עליה סעודה, אלא לאוכלה בדרך עראי, אינה בכלל פת וברכתה 'מזונות'.

ד. הלכה למעשה

רבות מן הטורטיות המצויות כיום בארץ עשויות מקמח חיטה ואינן כדמות 'פת הבאה בכיסנין'. הלכך, דעת רבים מהפוסקים שיש לברך עליהן 'המוציא' ולאחריהן ברכת המזון. אמנם, ישנם פוסקים הסבורים שיש לברך על הטורטייה 'מזונות' ו'על המחיה'. ועל כן, ראוי במידת האפשר לאוכלה בתוך סעודה עם פת.

ב. המילוי אינו מתוק אלא מורכב מדברים שנועדו להשביע, כבשר וכדומה (מגן אברהם סימן קסח ס"ק מד).

ד. דעת כמה ראשונים היא, שעיסה (רגילה, כשל לחם) שבושלה במים או טוגנה בשמן - אין דינה כלחם לעניין הפרשת חלה וברכת 'המוציא':

רא"ש מסכת פסחים פרק ב סימן טז:

ורבינו שמשון ז"ל כתב במסכת חלה, שהלש עיסה גמורה ודעתו לבשלה במים או לטגנה בשמן - פטורה מן החלה (וברכתה 'מזונות').

לאור זאת, טורטייה שנעשתה באמצעות **טיגון בשמן** עמוק (כפי שמצוי לפעמים באולמות אירועים או בהכנה ביתית) - ברכתה 'בורא מיני מזונות' בתחילה, ולבסוף 'על המחיה'.

אולם, למעשה רוב הטורטיות המצויות כיום אפויות ולא מטוגנות (ואף אם טוגנו לאחר שנאפו, דינן כאפויות בלבד כשיש בהם שיעור כזית, וכפי שמצוי).

ג. בלילה רכה ומאפה דק

ה. בדברי השולחן ערוך, מבואר שישנו הבדל בין מאפה שהוכן מבלילה רכה ונוזלית לבין מאפה שהוכן מבלילה עבה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קסח סעיף ח:

לחמניות: אותן שבלילתן עבה, שקורין 'אובליאש' - לחם גמור הוא, ומברך עליו 'המוציא' וברכת המזון. ואותן שבלילתן רכה ודקים מאוד, שקורין 'ניבלאש' - מברך

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד כתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן
כתיבה ועריכה: טור' ר' יהודה בן חיים
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),
סרקו את הקוד הבא:

